

54. *Precatorius Libellus exiguus lacer in 16°*.
– Az imakönyv (feltehetően latin nyelvű) nem azonosítható.
55. *Thomas a Kempis de Imitatione Christi in 16°*.
– Nem lehet megállapítani, milyen kiadásról van szó.
56. *Panegyricus Divo Ignatio Tyrnaviae 1769. in 16°*.
– Orbán, Franciscus Xaverius: Panegyricus Divo Ignatio dictus, dum inclyta facultas theologica in Universitate Tyrnaviensi, anniversarios eidem tutelari suo honores persolveret. Tyrnaviae, 1769, Acad. 22 l.
57. *Tabellae reducendorum aureorum, et ductuum in 16°*.
– Nem lehet megállapítani, milyen kiadásról van szó.
58. *Pázmán Peter Imádságos Könyv Nagy Szombatban Anno 1701. in 4°*.
– Pázmány Péter: Imádságos könyv. Nagyszombat, 1701, Akad.
59. *Verböczi Tripartitum in folio*.
– Nem lehet megállapítani, milyen kiadásról van szó.

Strigonii 7a Decembris 1782.

Emericus Miklósfy mp.
Liberae Regiaeque Civitatis Strigoniensis

SZELESTEI N. LÁSZLÓ

Ki írta a „Mátra hegyei között mulatozó Nimfáknak éneké”-t?¹ I. Horváth János Orczytanulmányában² a címben szereplő verset Orczy Lőrincnek tulajdonítja. Míg Szauder József *A romantika útján* című kötetében³ a következőket írja, anélkül, hogy részletesen megindokolná:

„... Az Ányos írta tervezeten öt aláírás van, s ez az öt név a minden korábbinál magasabb szintű felvilágosodás irodalomszervezését, polgári irányú célkitűzéseit mutató és a különböző, addig ellenséges tendenciák együttműködését kereső irodalomszervezésről tesz tanúságot. Bessenyei az öreg, legtekintélyesebb Horányival és a fiatal, legtehetségesebb poéta Ányossal szövetkezik (református a katolikusokkal, sőt papokkal), s a 4. és 5. név az egykorú polgári-városi és nemesi értelmiségből került ki: Dr. Glosius Sámuel evangélikus orvos és Rácz Sámuel egyetemi tanár nevével, aki első jobb belgyógyász-professzorunk volt, s akinek működését utóbb Ányos, Földi, Csokonai és Kármán ünnepelték versekkel. (Jelen volt-e Bessenyei vagy sem, az Csaplár id. tanulmányának érve, hogy ti. Bessenyei neve mp. nélkül, Ányos kezével van aláírva, nem dönti el, mert az utolsó aláírásorban ezt olvasni: Bessenyei, Ányos mp.– ahol az mp. mindkettőjükre vonatkozik!) Császár szerint – s méltán– az alapítók többen voltak, a fentiekén kívül ott kellett legyen Kreskay és Fejér Antal ügyvéd is (a tévesen Orczynak tulajdonított 'Mátra hegyei közt mulatozó nimfák' szerzője és Barclay Argenisének fordítója, br. Haller Sámuel udvari fiskusa). Elnökül Orczy Lőrincet akarták megnyerni.”

¹ E tanulmány keletkezési ideje 1995 tele; tartalmán azóta sem kellett változtatni. A továbbiakban rövidebben, általánosabb értelemben *Nimfák* néven említem a verset.

² HORVÁTH János: *Orczy Lőrinc*. In: *Irodalom és Felvilágosodás*. Szerk.: SZAUDER József és TARNAI Andor. Akadémiai K., Bp. 1974. 647–714.

³ SZAUDER József: *A romantika útján*. Bp. 1961. (Verseghy pályakezdése c. tanulmány 2. részében, >*A felvilágosodás útján: bécsi rokokó és jozefinus prédikátor*>), 69.

Eddig a két idézet és állítás. Kinek van igaza? Biztos, hogy Orczy Lőrinc írta – a szakirodalom közmegegyezésével egyetértve – a Széchényi Könyvtárban⁴ található, nyomtatásban kétszer is megjelent verset, és nem Fejér Antal, mint ahogyan Szauder József állítja? Létezik egyáltalán Fejér Antal-féle? Ezeket a kérdéseket válaszoljuk meg a Magyar Országos Levéltárban⁵ lévő, Orczy Lőrinc-hagyaték, illetve a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárában⁶ található kéziratok és a Széchényi könyvtári nyomtatott példányok segítségével.

A szerzőket illetően mindkét irodalmárnak igazat kell adnunk; mert a valóságban két szerző, két egymástól nem függetlenül keletkezett, de mindenképpen önálló, két költeménye olvasható három (!) különböző lelőhelyen:

1. A Széchényi Könyvtárban az Orczy Lőrincnek tulajdonított vers, mely először a *Mátra hegyei között mulatozó Nimfáknak Éneke, melyet a' nagy méltóságú Hertzeg Barkóczy Ferencz Magyar-Ország Primássának esztergami érsek úrnak mint-egy Bútsúzó-képpen szomorodott szível mondának. 1761-dik Esztendőben*⁷ címmel jelent meg. A szinte változatlan című, 1765-ös második kiadást⁸ valószínűleg Barkóczy Ferenc⁹ esztergomi érsek váratlan halála okozta.

2. Ugyancsak Barkóczy érsekké választását kívánta verssel köszönteni a nevét eltitkoló szerző is hasonló című költeményével: *Mátra hegyei közt mulatozó Nymfák énekinek Esztergami értelem Ecchója vagy is Kegyelmes Herczeg BARKÓCZI Ferencz Magyar Ország Primássának, Esztergami Érsek Urnak Egertül fogva Esztergami Utya, és Örvendetes fogadása*, melyet a MTA Könyvtárának Kézirattára¹⁰ őriz. Létezéséről a szakirodalom nem tett / tesz említést.

3. Végül a szintén „ismeretlen”, MOL-ban található kéziratok költemény, amely a nyomtatott példányok fogalmazványa, és minden kétséget kizáróan Orczy Lőrinc költeményévé teszi a *Nimfákat*.

Az OSzK-példányok eltérései a mi szempontunkból, a szerző azonosságának bizonyítását illetően lényegtelenek, nyomdatechnikai¹¹ jellegűek; azonosaknak tekintendők.

Írásmódjuk különbözőségének főbb példái:

	1761	1765
cs	CS	ts
sz	SZ	nyújtott s-sel
c	CZ	tz
ö	o felette e	ö
ü	u felette e	ü
ő	nem jelöli	ő és egy vessző a két pont között
ű	nem jelöli	ű és egy vessző a két pont között

⁴ A továbbiakban: OSzK.

⁵ Az Orczy család levéltára: a P szekció 518–531 törzsszámok alatt található a Magyar Országos Levéltárban. A továbbiakban: MOL.

⁶ Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattár, a továbbiakban: MTAKK.

⁷ Jelzete: 321 267, 92 R. A továbbiakban: 1761.

⁸ Az 1765-ös példány címe, *A Mátra hegyei között mulatozó Nimfáknak Éneke, melyet a' nagy méltóságú Hertzeg Barkóczy Ferencz Magyar-Ország Primássának esztergami érsek úrnak mint-egy Bútsúzó-képpen szomorodott szível mondának*, Nagy-Szombatban'. A' Jezus Társasága Akadémiai Collegiumának Betűivel, 765. Esztendőben. Jelzete: 199 966. A továbbiakban: 1765.

⁹ Barkóczy Ferenc (1710–1765) egri püspök, majd esztergomi érsek. Apja Zemplén vármegye főispánja, anyja Zichy Julianna grófnő. Irodalmi mecénás, az Orczyakkal a Bedeghi Nyáry-család ágán rokonságban is állt.

¹⁰ A MTAKK, jelzete: Ms 5084/4. Továbbiakban a rövidség kedvéért: *Akadémiai*.

¹¹ TRÓCSÁNYI Zoltán: *A XVIII. sz. nyomtatványainak meghatározása*. Bp. 1938. /Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai, 6./

Az 1761-es fedőlapján nincs feltüntetve se megjelenési hely, se nyomda, és mások díszítései is: szökökútszerűségből indák burjánzanak. Az 1765-öst stilizált kapuk (2) indás, virágos csillagos díszek, egy sas, az iniciálét érseki süveg, madarak díszítik, és pontosan szerepel a kiadó: „Nagy-Szombatban, A' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának Betüivel, 765. Esztendőben.” Hosszú, megegyező címűkből a későbbi kiadás elhagyta a megjelenési évet: *Máttra hegyei között mulatozó nimfáknak éneke, melyet a' nagy méltóságú Herczeg Barkóczy Ferenc Magyar-Ország Primásának esztergami Érsek úrnak mint-egy Búczúzó képpen szomorodott szível mondának a' 1761-dik esztendőben.*

Az Akadémiai példány merőben más; szövege mutat ugyan némi hasonlóságot, de ez valószínűleg a tematikára és a keletkezés körülményeire vezethető vissza. Mindegyikük közös vonása, hogy egyikük sem visel származási, vagy bármilyen konkrét, a szerzőre utaló megkülönböztető, azonosító jegyet. Az OSzK-beli példányok nyomtatottak. 106 számozott versszakból áll az 1765-ös, míg az 1761-ben a 105, 106. versszak egyben van; talán sajtóhibaként is tekinthető. Az Akadémiai kézirat, egy A5-ös¹² nagyságú, 28 halványzöld színű lapból álló, még halványabb zöld virágokkal, körökkel díszített kis füzetben olvasható, és 162 számozatlan versszakból áll. A cím és minden versszak iniciáléja a 40. strófaig nyomtatott nagybetű; majd a 41.-től csak nagybetűs, úgy, mint minden sorkezdő. Az összehasonlításra kiválasztott versszakokat az Akadémiai esetben én számoztam.

1761

1765

1. versszak¹³

Mi dolog, mi csuda,
mi történt világban?/
Hogy egy egész Ország
vaygon vigasságban?/
Hirtelen öröm az
illy háborúságban?/
Régen vólt a' Haza
ilyen vidámságban./

Mi dolog, mi tsuda,
mi történt világban?/
Hogy egy egész Ország
vaygon vigasságban?/
Hirtelen öröm az
illy háborúságban?/
Régen vólt a' Haza
ilyen vidámságban./

Akadémiai

1. versszak

Az Földi Junónak Születesse Napja,
Esik vala Bécsbe, éppen Szép Májusba,
Az Magyarok hiják, Piros Pünkösd hava,
Sok apró Istennek, eljövének óda.

¹² A füzet 11×18 cm méretű.

¹³ Technikai okokból le kellett rövidíteni a versszakokat: az eredeti versszakok 4 sorosak; az 1761-es kiadás régies írásmódját nem tudjuk visszaadni, csak utalni tudunk rá: az ü, ö hangokat az o, u feletti kis e-vel jelöli. Az 1765-ös esetében, amely a hosszú ö-t rövid ö felett, két pont közötti vesszővel jelöli, mi ö-vel adjuk vissza. Az átírásban minden esetben igyekeztünk az eredeti írás sajátosságát visszaadni, az esetleges különbségek, hasonlóságok minél hívebb bemutatása érdekében.

2. versszak

1761

Musika szerszámmal a'
 Városok zengnek/
 Magas kö falakról
 ágyukat döngetnek./
 Parasztos vig nótát
 falukon pengetnek./
 Ifiak vénekkal
 csoportokra gyűlnek./

1765

Musika szerszámmal a'
 Városok zengnek/
 Magas kö falakról
 ágyukat döngetnek./
 Parasztos vig nótát
 falukon pengetnek./
 Ifiak vénekkal
 csoportokra gyűlnek./

Akadémiai

Boldogh azaz óra, melyben születettél,
 Kiványák minyájan, hogy öröké éljél,
 Még Nap, hóld, s-csillag, le nem szakad éggel
 Még Jupétered él, adig Istenkedgyél.

3. versszak

1761

Örömében Papság ég felé
 Sapkáját /
 Hagyittya, távúlad a'
 kapás kapáját./
 Polgár-is Egerben veti
 a' kaptáját./
 El-kezdi dúdolni
 vigságos nótáját./

1765

Örömében Papság ég felé
 Sapkáját/
 Hagyittya, távúlad a'
 kapás kapáját./
 Polgár-is Egerben veti
 a' kaptáját./
 El-kezdi dúdolni
 vigságos nótáját./

Akadémiai

Csillagok ragyognak; Uj Fényességel
 Az Fák, Füvek, bizony Öltöznek Zöldséggel,
 Telnek az Erdők is, Madár énekléssel,
 Ugy láczik: hogy újíul minden Születéssel.

4. versszak:

1761

A' jó hir szárnyon jár,
 ide-is érkezett./
 Ferencz Egri Püspök
 Primásnak tétetett./
 Olly nagy polczra illyen
 nagy ember kellett/
 A' mire született,
 arra fel-vétetett./

1765

A' jó hir szárnyon jár,
 ide-is érkezett./
 Ferentz Egri Püspök
 Primásnak tétetett./
 Olly nagy poltzra illyen
 nagy ember kellett/
 A' mire született,
 arra fel-vétetett./

Akadémiai

De Szerencsés Nap, az a' Tizen harmadika,
Pünkösöd után való, hétnek a' kántora,
Nem hijában kántor, azért nagy Nótája,
Ének, lövéseket, szörze az Országba.

5. versszak

1761

Ez az oka, ez vólt oka
az örömnünknek/
Ez tárgja ez czéllya üdvözlő
Versemnek/
Nékie hát továbbis éne-
kellyenek./
Duda dob Trombita Sip
Ágyú zengjenek./

1765

Ez az oka, ez vólt oka
az örömnünknek/
Ez tárgja ez czéllya üdvözlő
Versemnek/
Nékie hát tovább is éne-
kellyenek./
Duda dob Trombita Sip
Ágyú zengjenek./

Akadémiai

Éj van Mercurius, Üneplő ruhába,
Mert meg lett volt, nem régh Ercz-Herczeg lakadalma,
Új hireket hordoz, Prussus, Hannovera.
Volt nékie, lassa jönni haza.

6. versszak

1761

Mar fél világ méltó
felsősége./
THERESIA Magyar Ország
dicsősége./
TE-neked koldúllyon
földnek kerekésege./
Kivánnya Hazámnak
egész Nemessége./

1765

Mar fél világ méltó
felsősége./
THERESIA Magyar Ország
dicsősége./
TE- néked koldúllyon
földnek kerekésege./
Kivánnya Hazámnak
egész Nemessége./

Akadémiai

Fordúlnak minyájan hozája Újságért,
De csak nyugodalmat, mind felé hirdet,
Magyar Ország Szive, hogy megseredet
Vigasztalást várna, négy Esztendőt töltet.

A költemények eltéréseire további példákat lehet sorolni, pl. az OSzK-példányokban nincsen Apolló és a név szerint felsorolt kilenc múzsa.

Érdekes módon azonban egyezésekre, helyesebben mondva, hasonlóságokra is találunk példát.
Így pl. a

(33.) *Akadémiai* versszak:

Hegyek, Völgynek, bérczek a' Mátráb[an] Zengnek
Síralmas bánatban, izzadnak, Könyveznek,
Az Fák levelekből, maid nem ki vetköznek,
Válét Esztergamig, maid csak nem eresztenek.

a Széchényi Könyvtárban található példányokban:

1761

1765

a 74. versszak

Hegyek, völgyek, Bérczek,
zöldellő árnyékok./
Csinos kis házakkal
ékesített dombok/
Kő sziklák gyomrábúl,
ki folyó források/
VALET Uratoknak,
tinéktek-is mondok./

Hegjek, völgyek, Bértzek,
zöldellő árnyékok./
Tsinos kis házakkal
ékesített dombok/
Kő sziklák gyomrábúl,
ki folyó források/
VALET Úratoknak,
tinéktek-is mondok./

A (73.) *Akadémiai* versszak:

Alberoninak öt mondot Szövetségben,
Mazarinusnakis, Nép emelésében,
Magyar Fleurinak, bölcs Vilekedésben,
Ricselinek pedig: Kard viselésiben,

a Széchényi Könyvtárban található példányokban:

1761

1765

a 10. versszak

Akarsz szövetkezni?
imé Alberoni./
Néped fel-emelni?
imé Mazarini./
Adgy veres kalapot,
ez lesz Magyar Fleuri/
Adgy kardot kezében,
várt nyer mint Richeli./

Akarsz szövetkezni?
imé Alberoni./
Néped fel-emelni?
imé Mazarini./
Adgy veres kalapot,
ez lesz Magyar Fleuri/
Adgy kardot kezében,
várt nyer mint Richeli./

A (74.) *Akadémiai* versszak:

Én Bakocsnak mondom, ez is irtet Kardhoz,
Pazmának nevezzük, Szép Tudományához

Képest, és Széchének békeség járáshoz,
Forgácsnak Eretnek, öt ki írtásához.

a Széchényi Könyvtárban található példányokban:

1761

a 103. versszak

1765

Sok vólt veszélyedért
törüld könyveidet/
Meg ujjit, fel hozza
ez fényeségedet/
Pázmány, oláh Péter
kire nem érhetet/
Szécsényi, Várdaj mire
nem érkezett./

Sok vólt veszélyedért,
törüld könyveidet/
Meg-újjit, fel-hozza
ez fényeségedet/
Pázmány, Oláh Péter
kire nem érhetet/
Szétsényi, Várdaj mire
nem érkezett./

A (98) Akadémiai versszak:

Klaricska, Sandlicska, Nándlicska, Thereska,
Jöjön Esztergamba(!), Szép Attyafisága,
Nékem van Szükségem, jöjön hamar haza
Mert Nehéz Szivemnek, oly soká várja.

a Széchényi Könyvtárban található példányokban:

1761

a 86. versszak

1765

Az öregek körül forog
a' KLÁRITSKA /
A' javát a' népnek
mulattya SÁNDLITSKA/
Iffiab seregnek
énekel NÁNDLITSKA/
Kiket el nem foglalt még
picziny TERESZKA./

Az öregek körül forog
a' KLÁRITSKA/
A' javát a' népnek
mulattya SÁNDLITSKA/
Ifjabb seregnek
énekel NÁNDLITSKA/
Kiket el-nem foglalt még
a' Kis TERESZKA./

A (160.) Akadémiai versszak:

Készics kalapácsot vissza hangzom ácsot,
Fórgó fel huzókot, én mondom zugokat
Mész Kosatakot, Sarakat kiáltam hogy rakot
Fejsze, fűrész, várok igen rész Tornyokot[.]

a Széchényi Könyvtárban található példányokban:

1761

a 104. versszak

1765

Készíts kalapácsot,
kapát, kosarakat./
Fejszét, fűrész, fogót,
forgó fel húzókat/
Földben rejtett régi
márvány oszlopokat./
Ki fedi: belőle ra-
kattat tornyokat./

Készíts kalapácsot,
kapát, kosarakat./
Fejszét, fűrész, fogót,
forgó fel-húzókat/
Földben rejtett régi
márvány oszlopokat./
Ki fedi: belőle ra-
kattat tornyokat./

Ettől a résztől kezdve formailag eltér az 1761 és 1765 változat: az előbbi nem tagolódik két versszakra, míg a későbbi kiadású 105.-ből, és 106.-ból áll.

A versek utolsó, befejező versszakai:

a (164) Akadémiai:

Vivat convivat kiálcsuk egyszerre,
Algyon meg az Isten, ki minket teremte
Kiálcson az Ország: élyen Fejedelme,
BARKÓCZJ Ferenczet az Isten éltesse.

a Széchényi Könyvtárban található példányokban:

1761

a 106. versszaknak megfelelő sorok:

Áldgyon meg az Isten
ki minket teremtett!/
Fel földi nemesség bort
igy köszönetett!/
Aldgya meg ezerszer
az én Herczegemet!/
Ezzel fejezem be
magam-is versemet./

1765

106. versszak:

Áldgyon meg az Isten
ki minket teremtett!/
Fel földi nemesség bort
igy köszönetett!/
Aldgya meg ezerszer
az én Herczegemet!/
Ezzel fejezem be
magam-is versemet./

Az idézett strófák mutatják a Széchényi Könyvtár-beli versek és az Akadémia Könyvtárának Kézirattárában található költemény helyesírásának, a téma feldolgozásának egymástól való eltéréseit. Szauder Józsefnek igaza van, hogy a szerzőt Fejér Antalban keresi. Más bizonyítékkal, mint a költemény kézírásának összehasonlítása olyan levelekkel, amelyeket Fejér Antal Orczy Lőrínchez írt, nem szolgálhatunk. A kiválasztott levelet 1778-ben Gyöngyösről küldte¹⁴ Orczyhoz, és külön érdekessége, hogy egy már megígért kézíratos verset is tartalmaz:

¹⁴ MOL, P 523, Varia irregistrata, 630r–630v. A továbbiakban: Irregistrata és oldal.

„Méltóságos Baro, s' Generalis jó Kegyes Uram!
Igretem szerént el küldöm munkámat,
de mentse Nagyságod, ha láttya hibámat,
ha pedig lesz benne, a' mi tehet számat,
vegye Kegyelmébe magammal Musámat.”

Ezután következik „A' Francia, és Sass közöt való beszélgetes” című költemény nyolc, tizenkettesekből álló négysoros versszaka. A vers nem jelentős; stílusa, és kézírása a tizenhét évvel korábbi „akadémiai” Nimfáé. A verselgető jogász Fejér Antal személyéről jelenleg nem tudunk többet, mint amennyi a lexikonokban olvasható¹⁵

A Magyar Irodalmi Lexikon címszava: (?–1790 körül): költő, műfordító. Az eperjesi kerületi táblának volt consiliarius, majd 1764-től Haller Sámuel udvari fiskusa. Alkalmi versein kívül két latinból fordított műve jelent meg: *A józan életnek némely reguláji*, (Eger, 1767 és Pest, 1815); Barklájus János *Argenisse* (I–III. köt, 1792, Eger; özvegye adta ki).

Az irodalmat kedvelő és művelését támogató Orczy Lőrincsel való kapcsolatban állása a Hallerek ügyvédjeként nem szorul különösebb magyarázatra. Orczynak Tarnaörs társ- és szomszéd-birtokosaként gyakran akadt peres ügye távoli rokonával, Haller Sámuel¹⁶ tábornokkal, akinek unokáját József fia¹⁷ vette el feleségül. Minden nehézség nélkül elképzelhető, hogy egy-egy vitás ügy kapcsán, vagy azt követően irodalmi megbeszélésre is sor került a verselgető főúr és a szintén írogató ügyvéd között, aki megmutatta, illetve elküldte költeményeit a kortársak által is nagyon tisztelt irodalmár- mecénás főúrnak. E tény bizonyítja az idézett levél. Fejér Antal esetleges megbízójának, Haller Sámuelnek a képviselőjében is elköszönhetett a szintén irodalompartóló egri főpaptól. Bár, tudomásom szerint 1764-től állt a Hallerek szolgálatában, addig Eperjesen ügyvédeskedett. Talán a maga nevében is megtehetette, ha pozíciójából eredően erre alkalmat kaphatott.

Elhangzott-e mindkét vers és milyen hatást váltott ki a jelenlévőkből, nem tudjuk. Mindenesetre a költemények korabeli meghallgatói is Orczy javára dönthettek.

II. A Széchényi Könyvtárban található példányokról csak feltételezések voltak Orczy Lőrinc szerzőségéről. A Magyar Országos Levéltárban az Orczy család archivumát¹⁸ átnézve, a *Varia irregistrata*¹⁹ anyagában, dézsmák, különböző számlák, katonai iratok között a „*Preces Laurentii Orczy*” megtévesztő elnevezést viselő csomóban egyéb dokumentumok mellett pl. Fekete János, Barcsay Ábrahám, Batsányi János, Orczy József kéziratainak nagy összevisszaságában megtalálható az

¹⁵ Pl. DANIELIK József: *Magyar Írók. Életrajz gyűjtemény*, Pesten, 1858.: „Fejér Antal volt pesti ügyvéd, szabadon fordította és képekkel ellátva kiadta: Barkláj Argenissét 2 részben. Megjelent Egerben. 1792. I. rész 411, II. rész 748. l.; *A füredi Savanyú víznek hasznáról...* Buda 1777; *A Bálaton Tihanyi Ekkónak eleven zengése, 1778. o. u.o.*”

¹⁶ Haller Sámuel tábornok Barny Anna Máriával kötött házasságából három leány Jozefa, Erzse, Antonia született. A legidősebbik, Jozefa Berényi Tamással kötött frigyéből születik Borbála, akit Orczy legidősebb fia, József 1774-ben vett feleségül.

¹⁷ Orczy József (1746–1804) az idősebbik fiú. Előbb Heves megyében gyakornok, majd Békésben adminisztrátor. 1792-től Zemplén megye főispánja. A családi vagyon növeléséhez Berényi Borbálával kötött házassága is hozzájárult. Hat gyermekük született. A ma élő Orczyak mind Orczy József leszármazottai.

¹⁸ L. az 5. jegyzetet.

¹⁹ Irregistrata, 10. csomó: *Preces Laurentii Orczy*.

„Excellentissime Princeps Regni Primas, Archi Episcopo Domine Benignissime”²⁰ című verstördék. A több, hasonló jellegű versszakot tartalmazó, ám eltérő lapszámú oldal összeválogatása után a *Nimfák* kéziratának egy korai, nehezen kibetűzhető, nem teljes hosszúságú változatát olvashatjuk. A lapokat az iratanyagot rendező levéltáros számozhatta meg, amelyek egyértelműen fogalmazványok, sok esetben az olvashatóság határán a javításoktól. A kézírás egyértelműen Orczy Lőrincé az 1760-as évek jegyeivel²¹. Számos olyan versszakot tartalmaz, amelyet a megjelent példányok nem. A versszakok sorrendje egy, tisztázatnak nem tekinthető változatot mutat. Nyomtatásra előkészített példány, vagy erre utaló nyom nincs. Csak ez az egyetlen példány létezik a 409r, 409v, 412r, 412v, 413, 414r, 414v, 415r, 415v, 418r, 418v számozott lapokon. A kimaradó 410r, 410v, „A magyar szépekhez”, míg a 411r, 411v a „Generális Belezainak”²² vers töredékét tartalmazza, és itt „Miklósnak a pusztás életről” címet viseli. A közbeeső oldalakon Fekete János Orczy Józsefhez írt levele található. A Kéziratban nincsenek meg az 1761, ill. 1765-ben meglévő 10, 30, 38, 59, 83, 86, 100, 105. versszakok; de találunk több olyat is, melyek a nyomtatásban megjelent példányokból hiányoznak, és a Kéziratban több példányban is előfordulnak, némi módosítással a vers folyamán. A Kézirat sajátossága még, hogy kb. egy 42×30 cm nagyságú, összerakott, majd négyrétbe hajtott lapok összességéből áll, mintegy füzetszerű képződményt alkotva. Ez a furcsasága is hozzájárulhatott a lapszámozás logikátlanságához, és csakis széthajtogatásukkal jöhet létre a levéltáros jelenlegi lapszámozása. Maga a negyedrétre hajtogatás a „zsebméretűre alkalmazással” lehet azonos, amennyiben szóban elhangzott a költemény. A Kézirat ilyenfajta különössége nem magyarázható azzal, hogy Orczy a verset „úton” készítette, állandó javítgatásokat eszközölve: ennek ellentmond a két másik versből ide került töredék, amelyeket csakis más, az oldalak tartalmát nem ismerő, az iratokat rendező személy tehetett közéjük. Az erős sorrendi eltérés arra enged következtetni, hogy ez a változat az első fogalmazványok egyike lehet. Az egyes versszakok, pl. a – 34., 39., 47., 48., 58., 62., 97., 99., 106. – többszöri ismétlődése is azt a feltevést támasztja alá, hogy több variációja létezhetett a versnek, amelyek egyike sem maradt ránk teljes terjedelmében. Azaz a ma rendelkezésünkre álló szöveg egy fogalmazványtöredékekből ismeretlen személy által „összerakott” képződmény, mely a 409. lappal kezdődik, majd „idegen anyagok” következnek és címe a 414. lapon olvasható. Orczy nem tagolta versszakokra versét. Időnként hullámvonalak jelezik az egymásutániságot, melyet csak a kiadott példányok alapján lehet megállapítani. Az sem tudható, ki rendezte sajtó alá. A Kézirat hosszabb, mint a nyomtatásban megjelentek.

A Kézirat és az 1761-es eltérései a 4. versszaktól kezdődnek. Nincs útmutató, számozás vagy bármiféle segédlet, amely a egymásutániságot jelezné. Az első két versszak nyomon követhető minden probléma nélkül, a harmadik helye már vitatható, majd „követhetetlen” lesz a sorrend, a jelöletlen versszakok, oldalak miatt, amelyeket az anyagot rendező levéltáros ceruzával, és tekintet nélkül tartalmukra, a megtalálás sorrendjében, számozhatott meg. Ezenkívül egyes lapokon, így pl. az elsón, megtalálható az 1., 2., 3., 9., 12., 13., 18. versszak, a 4.-nek két sora, majd még négy strófának megfelelő, és a nyomtatott példányokból hiányzó szöveg. Ugyanez mondható el pl. a 415r oldalról. A kérdőjelek a nyomtatott példányokban nem olvasható versszakokat jelzik: 34., 39., 44., 43., 45., ?, 46., 72., 47., ?, 63., 62., ?, 71.

²⁰ A továbbiakban: Kézirat.

²¹ Orczy kézírása változott az idők folyamán; és írásképe is más, ha németül, latinul vagy magyarul írt. Helyesírása – amennyiben beszélhetünk ebben a korban erről – sokszor még egy levélben belül is változott.

²² Orczy első verseskötete 1787-ben Pozsonyban, Révai Miklós kiadásában *Költeményes holmi egy nagyságos elmétől* címmel jelent meg. A „Generális Belezainak” a 107–115, „A magyar szépekhez” a 150–160 oldalon található.

Orczy Lőrinc kéz- és helyesírásának jellemzői megegyeznek ez idő tájt írt leveléivel, azaz a katolikus, vagyis a fonetikus helyesírás követésével. A köszöntő vers is mindkét alkalommal – az 1765-ös kiadás esetében minden kétséget kizáróan –, katolikus nyomdában látott napvilágot. A kimutathatóan 1754-től²³ verselgető, távoli rokon Orczy szívesen vállalkozhatott az irodalom-támogató Barkóczy Ferenc verses búcsúztatására. Az 1765-ös kiadás újra megjelentetése Barkóczy 1765. májusában bekövetkezett – váratlan – halálával kapcsolható össze. Orczy az érsek halálhíréből 1765. június 1-jén írt levelében számolt be Tiszta Pál Abauj vármegyei alispánnak²⁴.

A Kéziratok megtalálásával bizonyítható Orczy Lőrinc szerzősége a *Mátra hegyei között mulatozó Nimfáknak Éneke...* esetében, és nem vitatja el Fejér Antaltól hasonló címet viselő költeményét.

H. KAKUCSKA MÁRIA

A Világvárosi Regények története. Budapesten az 1930-as években nagy keletjük volt a füzetes ponyvaregényeknek. Rengeteg kisebb-nagyobb ilyen sorozat jelent meg „volt azonban a sok közül egy, amelyik nem a legalacsonyabb rendű ösztönökre apellált primitív kiadványaival, ostoba rémtörténeteivel, hanem tisztességgel megírt és ügyesen felépített elbeszéléseivel úgynevezett lektúrt adott, melyek az irodalmi maradandóság rangjára ugyan nem törek, de szerzőiknek restelkedniük sem volt okuk.” – mondja róla Tabi László, aki egyike volt a szerzőknek.¹

E jellemzéssel véleményem szerint, mindannyian egyetérthetünk; a „Világvárosi Regények” (VR) kétségkívül a füzetes regénysorozatok legkiválóbbika volt. A legtöbb cikkből, ami a ponyvával foglalkozik, az olvasható ki, hogy a VR egyfajta etalon: hozzá mérik a többi füzetesorozatot, és általában az derül ki az összehasonlítás során, hogy az egyik sorozat gyengébb, alacsonyrendűbb, károsabb mint a VR, vagy hogy a másik sorozat nem éri el a VR színvonalát stb.

Mint látni fogjuk, a minőség egyáltalán nem a véletlen műve: a sorozat szerkesztője nem csak a kellő irodalmi ítézőképességgel és széles látókörrel, de jó üzletpolitikával is rendelkezett ahhoz, hogy a VR sokáig megjelenő és nyereséges legyen.

A sorozat gazdája, lelke Faragó Miklós volt. 1894. február 26-án született Csongrádon. Eredeti neve Schniczer volt. Az I. világháború alatt Az *Est* munkatársa lett. „A legbrilliansabb pesti újságírók közé tartozott a szakma „Kisfaragó”-nak becézte.” – írja róla Újváry Sándor. „Később súlyos nehézségei támadtak egy nagyszerű riportja miatt ... a háború utolsó hetében írta Faragó, és arról szólt, hogy miként visznek kivégezni egy fiatal katonaszökevényt. Ez az írás olyan drámaian és megrázóan ábrázolta ezt a hiábavaló halált, hogy fölért egy vádbeszéddel.”²

Egyrészt ezért, másrészt mivel 1919-ben tagja volt az írói direktoriumnak, emigrálnia kellett Bécsbe, majd a húszas években Kolozsvárott élt a *Keleti Újság* munkatársaként. Ő alapította a Pallas Könyv- és Lapterjesztő vállalatot, amelyet később eladott Darvas Simonnak.³ A harmincas évek elején visszaköltözött Budapestre, de újságíróként nem volt tanácsos dolgoznia. 1932-ben tehát lapengedélyt kért egy hetente megjelenő szépirodalmi lapra, amely egy teljes kisregényt és egy keresztrejtvényt tartalmazott. Óvatosságból azonban nem a saját nevére, hanem id. Kovács Dénes

²³ H. KAKUCSKA Mária: *Mikor kezdett el verset írni Orczy Lőrinc?* = ItK 1998. 3–4. sz. 536–540.

²⁴ A levél olvasható Orczy Lőrinc „Leveleskönyv”-ében, amelynek lelőhelye: MOL, P 520, Miscellanea.

¹ TABI László: *Fiatalkorom története* In: Uő: *Életem és egyéb ügyeim*. Bp. 1982. 81.

² ÚJVÁRY Sándor: *Szabálytalan önéletrajz*. München, 1976. 60.

³ ÁBEL Olga: *Egy újságíró nő magánjegyzetei*. Bp. 1986. 50.